

ІСТОРІЯ КИЇВСЬКОЇ РУСІ ЗА ПРАЦЯМИ ВИКЛАДАЧІВ УНІВЕРСИТЕТУ СВ. ВОЛОДИМИРА 1884–1920 рр.

У роботі з використанням історико-порівняльного методу проведено аналіз поглядів викладачів університету М. Дашкевича, В. Ляскоронського та В. Пархоменка щодо історії Київської Русі. Висвітлено джерельну базу праць та ставлення під сумнів авторами наукових доробок літописних свідчень щодо історичних особистостей та хронології подій запровадження монотеїстичної релігії у Київській Русі. Досліджено процес історичного розвитку давньоруських князівств, зокрема, значення передмість для обороноздатності Києва. Розглянуто ставлення науковців до впровадження християнства та хрещення руських князів. Виділено причини, які сприяли хрещенню. Визначено вплив історичних особистостей на розвиток давньоруської держави. Зазначено, що наближення Русі до Візантії у культурному та релігійному напрямках слугувало прогресивності відносин та поглибленню взаємодії держав. Для Русі хрещення сприяло централізації руських племен, а також згуртуванню населення щодо протидії кочовим племенам. Визначено наявність спільності точок зору науковців – викладачів університету на події IX–XIII ст. з історії релігії, культури, зовнішньої та внутрішньої політики руських князів.

Ключові слова: історія, Київська Русь, Візантія, князь, релігія, хрещення.

У період з 1884 по 1920 рр. прискіплива увага викладачів історико-філологічного факультету Університету св. Володимира приділялася вивченню вітчизняної історії, зокрема Київської Русі, що сприяло об'єктивному висвітленню минулого України та розвитку історичної школи навчального закладу. Силами професорсько-викладацького складу у цей період проводилася визначна дослідницька робота, результати якої впроваджувалися в освітній процес. Завдяки цьому була підготовлена ціла плеяда талановитих студентів, серед яких Микола Дашкевич, Василь Ляскоронський, Володимир Пархоменко, що з успіхом продовжили плідну наукову роботу своїх вчителів. Молоді історики досліджували події, що відбувалися на території Русі у IX–XIII століттях, демонструючи у своїх наукових розвідках власний підхід до розуміння історичного процесу та методології історичної науки.

Основною джерельною базою розкриття подій тисячолітньої давнини слугували літописи – Іпатіївський, Лаврентіївський, Никонівський, Новгородський старшого та молодшого ізводів, Повість минулих літ, якій судилося стати шедевром світової культури. Особливе значення «Повісті» визначено наявністю в ній відомостей із найдавніших літописних творів, датованих X–XI ст. Її автор, Нестор-літописець, у своїй праці використав відомості давньоруських літописів, візантійських хронік, Біблії. Згодом «Повість» стала підґрунтям Лаврентіївському та Іпатіївському літописам. Основу більш пізнього за часом створення Никонівського літопису XVI ст. склав «Літопис Аскольда», що містить опис зовнішньополітичних стосунків Русі та Візантії у період християнізації Київської Русі в другій половині IX ст. Менш упередженими творами, які склали джерельну базу наукових праць М. Дашкевича, В. Ляскоронського, В. Пархоменка, стали «Повчання Володимира Мономаха», «Слово о полку Ігоревім», «Києво-Печерський патерик» тощо. Окрім цього досить суттєве значення мають археологічні матеріали.

Проблеми становлення державності, суспільно – політичного та культурного розвитку Київської Русі досліджували відомі історики, серед яких О. Шахматов, М. Грушевський, В. Довже-

нок, М. Котляр, Б. Греков, С. Юшков, М. Тихомиров, Б. Рибаків, А. Насонов, П. Толочко. Слід звернути увагу на наявність у вище зазначених науковців спільних поглядів щодо феодальної сутності тогочасної Русі. Однак, в той же час, прослідковуються розбіжності у їхніх гіпотезах відносно економічного, культурного розвитку та державного устрою тощо. Так, наприклад, М. Грушевський стосовно політичного розвитку руської держави зазначав, що її розклад відбувався ще в часи правління Ярослава Мудрого. Переломним моментом, на його думку, став 1169 р., коли князь Андрій Боголюбський здійснив напад на Київ, а кінцем існування Русі – монгольська навала середини XIII ст.¹

У часи незалежності України одну з перших спроб проаналізувати дореволюційні, радянські та сучасні наукові доробки з історії Русі здійснив П. Толочко. Зокрема, розглядаючи історію взаємовідносин русичів із кочовими племенами у дослідженні², П. Толочко використав посилання на працю В. Пархоменка³.

Фундаментальну працю Петро Толочко присвятив власно історії Київської Русі. Ґрунтуючись на літописних джерелах, до відомостей яких автор виявив деяку критичність, історик дослідив події IX – середини XIII ст., що мали місце на територіях тогочасної Київської держави⁴. Протягом чотирьох століть відбувалося історико-культурне, економічне та політичне становлення й зростання країни, яка, за висловом київського митрополита Іларіона, стала знаною в усіх чотирьох кінцях землі. Середнє Подніпров'я, завдяки вдалому географічному розташуванню та, відповідно, іноземним впливам, стало основою зародження ранньої руської державності, а в подальшому – політичним стрижнем Київської Русі. Науковець дослідив складний процес міжособного протистояння, перетворення язичників у християн, феодальної роздробленості, а також результати впливу візантійської культури на розвиток руських міст. Але з «візантизацією» міст, на думку автора, не відбулося перетворення Русі на залежну країну. Вона ставала величною державою, яка не поступалася своїм сусідам ні в економічному, ні культурному, ні в політичному розвитку.

Спроба дослідження наукових праць викладачів Університету, створених у період з 1884 по 1920 рр., щодо історичного періоду IX–XII ст. в рамках процесу становлення руської державності є актуальною, оскільки Київська Русь – одна з перших держав, що існувала на території сучасної України.

Метою даної роботи є розгляд наукових доробок викладачів Університету Св. Володимира Миколи Дашкевича, Василя Ляскоронського та Володимира Пархоменка з урахуванням досягнень дореволюційних, радянських та сучасних учених у вивченні історії Київської Русі IX–XIII століть.

У монографії В. Ляскоронський, використовуючи різноманітні джерела, зокрема археологічні, нумізматичні та етнографічні, дослідив історичний розвиток давньоруських князівств⁵. Ґрунтуючись на літописному матеріалі, історик висвітлив процес освоєння території, побутові особливості, розвиток промислів, торгівлі, ремесел, політичну історію князівства та специфіку розташування регіону, яка вимагала посилення заходів оборони через постійні загрози з боку степових кочових племен. Автор акцентував увагу на значенні Переяславського князівства у давньоруській історії. Особливість його визначалася вигідним розташуванням на перехресті торгових шляхів, тісними зв'язками та федерацією з Києвом, вдалими протистояннями степовим набігам, що стало одним з визначальних факторів під час організації оборонної стратегії Києва.

У продовження обраної теми, у праці, В. Ляскоронський, використовуючи літописи, проаналізував військово-політичне та стратегічне значення Вишгорода, припустивши можливість його виникнення одночасно з Києвом⁶. Для останнього зв'язки з передмістям зіграли визначну роль, оскільки князі використовували Вишгород не тільки як резиденцію, але і як укріплення міста за часів ворожої навали. Оцінювання В. Ляскоронським значення Вишгорода для оборони Києва, а також суперництва сусідніх міст співпадає з поглядами М. Грушевського⁷. Поступова втрата стратегічного значення передмістя відбувалася на тлі розвитку Києва за часів правління Володимира Великого.

У тісному взаємозв'язку із Києвом розвивалося і політичне життя передмістя, на користь чого свідчать літописні відомості про вбивство місцевою знаттю князя Бориса, надану допомогу князю Святополку в оволодінні столицею. Перебіг подій призвів до політичної суперечки у Києві. Вишгород мав відмінні від Києва риси, проте зі збільшенням меж укріплень останнього змушений був пристосуватися до тодішніх політичних реалій та погодитися на часткову єдність зі столицею.

Слід зазначити, що вагомості Вишгороду, зокрема культурно-релігійної, надавало і знаходження в ньому релігійного центру Турово, на території міста також будували декілька православних та католицьких храмів, серед яких й Успенський Десятинний. Також місто стало некрополем для володарів, де знайшли останній притулок княгиня Ольга, князі Володимир Великий, Борис, Гліб тощо. Особливо роль Вишгороду зросла у XII ст. під час князівських міжусобиць. Місту вдалося зберегти провідне місце у міжкнязівських та релігійних стосунках, незважаючи на втрату значного військово-політичного впливу.

В. Ляскоронський, розподіливши населення давньоруського міста на «нижчу» та «нагірну» частини, між якими іноді відбувалися протистояння, дав вичерпну характеристику тогочасної громади. Перша мала торгово-промисловий та частково землеробський нахил, друга визначала аристократично-військову частину, яку складали жителі кремля⁸.

Значне місце у науковому доробку В. Ляскоронського займають дослідження впливу на розвиток давньоруської держави історичних особистостей. Так, у історичному нарисі⁹ автор надав біографічні відомості князя Володимира II Мономаха до 1113 р., висвітливши період його найактивнішої діяльності. Власне ставлення автора до постаті князя Володимира підкреслює історичне значення політичної постаті останнього.

У історичний нарис В. Ляскоронським покладено за основу власну доповідь, присвячену 900-річчю смерті Володимира Великого, його діяльності, особистим рисам та досягненням¹⁰. На думку автора, епоха князя Володимира Рюриковича – найвидатніша в удільно-вічовий період, оскільки той час став переламним моментом у суспільно-політичному та церковно-релігійному житті Київської Русі. Для розуміння карколомних подій науковець надав стисло характеристику історії IX ст., звернувши при цьому увагу на часи правління князя Святослава 964–972 рр. Його активну участь у походах, особливо проти сусідів зі сходу та південного сходу, а також загибель у 972 р. дослідник пов'язував із «візантійською політикою».¹¹ На думку В. Ляскоронського, Візантія, у намаганнях уберегти себе від зовнішньої загрози та відстоюючи власні інтереси, зіштовхувала потенційних суперників. Однак, через існування небезпеки з боку печенігів, греки намагалися налагодити відносини із Руссю за допомогою культурних, духовних начал, а також і шляхами підкупів. Події хрещення Русі автор деякою мірою вважав спробою з боку Візантії поновити добросусідські відносини з русичами після загибелі князя Святослава. Автором виділено дві причини, які сприяли хрещенню, – суспільно-економічна та військово-політична.

Розглядаючи діяльність Володимира, автор зазначив, що тодішній володар був продовжувачем військово-політичної програми, метою якої було об'єднання руських земель та встановлення контролю над головними водними артеріями. Стосовно боротьби русичів із печенізькими племенами, В. Ляскоронський наголосив на її захисному характері. Історик вважав, що Візантія могла використати кочовиків як знаряддя боротьби із сусідами, і зробив висновок щодо відсутності планів захоплення Тавриди Київською Руссю. На думку дослідника, прагнення греків, починаючи з III чверті X ст., встановити тісні відносини, поширити християнство та власну культуру на Русь були пов'язані з впливом кочовиків у цей період, що загрожувало втраті торговельних шляхів.

За В. Ляскоронським, наближення Русі до Візантії у культурному та релігійному напрямках могло сприяти прогресивності відносин та поглибленню взаємодії країн. Для першої прийняття єдиної монотеїстичної релігії, зокрема, сприяло централізації руських племен, а також згуртуванню населення щодо протидії кочовим племенам.

Автором поставлено під сумнів літописні свідчення про подію хрещення, зокрема, щодо місця його проведення та вимоги одруження князя Володимира із сестрою імператора Василя II.

Так, історик висловив припущення, що літописний Корсунь міг бути частиною м. Києва.

Висновок щодо часу появи християнства на Русі ще у IX ст. В. Ляскоронський ґрунтував саме на літописах. Серед шляхів проникнення християнства на руські землі автор розглядав спроби місіонерів Західної Європи, які, поширюючи власну релігію, намагалися займатися і політичними справами. Як приклад наведено події X ст., коли єпископ Брунон, окрім читання проповідей, намагався сприяти примиренню та укладанню союзу печенігів із Володимиром¹².

Відносно внутрішньополітичної діяльності князя Володимира автор відзначив його намагання об'єднати Русь шляхом призначення на керівні посади у регіонах своїх синів, а також спроби видати судові статuti як реформу правової сфери. Історик зазначив, що князем була проведена спроба військової реформи, за якою військо мало бути організоване на народних началах, тобто збільшувалась його чисельність та одночасно зменшувалось державне фінансування.

Підсумовуючи, В. Ляскоронський наголосив на причинах змін, що відбулися за часів Володимира, підґрунтям яких, на його думку, стали настійні вимоги історичних умов того часу та запозичення начал грецької культури.

Тема прийняття Київської Руссю християнства розглянута також і Володимиром Пархоменком у нарисі¹³. Автор дослідив питання історії християнства до появи Русі, походження Руської держави, християнство у Тмутараканській Русі, походження та діяльність князів, обрання візантійської релігії Володимиром. Науковець дійшов висновку, що уведення нової релігії було історично необхідним, оскільки, як наслідок, уможливило духовно-матеріальний прогрес, встановлення тісніших контактів з більш розвинутими народами. А фактичну діяльність Володимира у процесі впровадження християнства на Русі вважав такою, що перевершила спроби у цьому напрямку усіх його попередників – Аскольда, Ольги та Ярополка¹⁴. Досліджуючи літописні свідчення щодо руських делегацій, В. Пархоменко наголосив на їхній, скоріше, легендарності ніж достовірності, вважаючи, що особливої потреби у посольствах не було¹⁵. У автора викликало сумнів також питання щодо хронологічної послідовності хрещення Володимира та киян. Він дотримувався гіпотези О. Шахматова, за якою ці події відбулися одночасно. Але В. Пархоменко, ґрунтуючись на літописних свідченнях, визначав дату хрещення 988 р., а не 987 р., як зазначено у О. Шахматова. Щодо місця, де відбулося хрещення, то В. Пархоменко, як і В. Ляскоронський, вважав Корсунь ймовірною частиною Києва.

На думку автора, релігійна реформа стала визначною державно-культурною подією. Особливо важливою була підтримка зміни релігії з боку військових і народного віча, оскільки підсилювала керівну роль князя. Поспішність у прийнятті рішення щодо християнства науковець пояснював спробою русичів, скориставшись складним становищем Візантії, встановити із нею зв'язки та створити сприятливу обстановку на час прибуття до Києва візантійської принцеси Анни.

Як і В. Ляскоронський, В. Пархоменко також приділив увагу особистості князя Володимира. Так, на думку дослідника, князь, аби запобігти цілковитому впливу Візантії після прийняття хрещення, проводив збалансовану зовнішньополітичну діяльність щодо залучення якомога більше країн Заходу, зберігаючи військову могутність Руської держави. Так само простежено питання про причини відсутності митрополії через небажання Володимира мати церковну залежність від візантійців, що пояснювалось малочисельністю християн на Русі¹⁶. Головним завданням Володимира автор подавав як «перш за все місіонерське, а не церковно-організаційне», воно мало спонукати князя до релігійного зближення зі слов'янською Болгарією з метою отримання слов'янських богослужбових книг, слов'янської писемності та перших слов'янських священиків¹⁷. Стосовно успіхів у справі хрещення, професор зазначив, що за межами Києва цей процес проходив дещо повільніше, особливо на півночі, оскільки «тривалий час зберігалися старі основи народного життя та суспільного устрою Русі»¹⁸. Автор наголосив на значенні історичної особистості князя Володимира як початківця нової епохи поступового утвердження православ'я в Київській Русі.

Як підсумок праці В. Пархоменко зазначив, що князі були головними носіями християнства, яке з'явилося в Тмутараканській Русі ще на початку IX ст., північна Русь була язичницькою до правління Володимира Великого і християнство до його княжіння розповсюджувалось повільно. Датою хрещення Київської держави визначено 988 р., а більш хронологічно раннім спробам увести християнство в IX-X ст. чинився опір з боку переважно язичницького київського суспільства.

Одну з праць В. Пархоменко присвятив розгляду наслідків прийняття княгинею Ольгою християнства¹⁹. Автор наголосив на значенні хрещення попередниці князя Володимира як можливому початку християнізації Русі. Ця визначна подія започаткувала процес входження русичів до родини культурних країн, що сприяло появі та утвердженню в Руській державі просвітництва, розвитку мистецтва тощо

Ґрунтуючись на літописних джерелах, автор дійшов думки щодо варязького походження княгині. Аналізуючи її внутрішню та зовнішньополітичну діяльність, науковець акцентував на такі кроки Ольги, як замирення та помсту древлянам, проведення адміністративної реформи, спробу зробити християнство панівною релігією в державі.

Автор поставив під сумнів відомості деяких джерел щодо невдалого відвідання Ольгою Константинополя з метою прийняття християнства та, можливо, встановлення родинних зв'язків. Так, літописи посилаються на 955 р. як дату візантійського візиту. Відповідно ж до іншого джерела - праць руського письменника Якова Мнихома, хрещення княгині відбулося у Києві 954 р. Посилаючись на одну з праць імператора Костянтина Багрянородного, В. Пархоменко визначив ймовірною датою візиту 957 р. Також дослідник поставив під сумнів питання обставин власне хрещення княгині. Він співставив руські, західні та візантійські джерела, аби з'ясувати час хрещення княгині та зробив припущення щодо можливого знайомства Ольги з християнством на руській землі у 954 чи 955 рр. На його думку, у 957 р. княгиня відвідала Константинополь, де їй було відмовлено у спробі охреститися та поріднити сина Святослава із візантійською принцесою. А 959 р. Ольга розпочала переговори із Священною Римською імперією, однак спроби долучитися до релігії західного зразка не мали успіху. На думку історика, на це було декілька причин, серед яких – затримка у відрядженні до Київської Русі єпископа Адальберта. Саме за цей час Ольга змогла «переконатися в неприродності своїх надій на далекий Захід, між тим у Києві все їй нагадувало про Візантію, і вона, звичайно, спілкувалася з християнами, які духовно були пов'язані з Царгородом та Східною церквою»²⁰.

На думку автора, мету Ольгою нарешті було досягнуто під час візиту до Константинополя, приблизно 960 р. Цього разу ініціатива була за Візантією, яка прагнула отримати руську військову допомогу. Хрещення відбулося вже в часи правління Романа II. Визначаючи остаточно вірну, на його думку, дату візиту Ольги до Візантії, В. Пархоменко ґрунтувався на матеріалах хроніки Регінона, відповідно до якої під час візиту єпископа Адальберта у 961–962 рр. Ольга вже набула християнства. Аналізуючи історичні джерела, В. Пархоменко також припустив існування розбіжностей в описах візитів Ольги у Константинополь 957 та 960 рр.²¹. Причинами невдалих спроб поширити релігію на Русі дослідник, використовуючи відомості руських літописів, вважав відставання в «історичному прозорінні» населення, відмову князя Святослава прийняти християнство²².

На думку П. Толочка, як точне датування, так і місце хрещення київських князів, зокрема Володимира, залишаються досі не визначеними остаточно²³. Щодо місця можливого хрещення, то автор припустив, що Володимир (а раніше і Ольга) хрестився двічі – у Києві та Корсуні (княгиня – у Києві та Константинополі). Вочевидь, на відміну від В. Ляскоронського та В. Пархоменка, дослідник не ототожнював Київ з Корсунем, до якого, за літописними джерелами, Володимир ходив, ймовірно, через три роки після прийняття християнства і який у роботі²⁴ згаданий як візантійське місто. Автор зазначив, що саме візантійський Корсунь настільки вразив уяву Володимира, що князь перебудував Київ на його кшталт та заклав власне місто Корсунь на Русі. Історик, як і його попередники В. Ляскоронський та В. Пархоменко, віддав належне

досягненням князя Володимира та змінам, що відбулися в руській землі завдяки його діяльності. Автор акцентував, що саме за часів князя навколо міст Києва, Чернігова та Переяславля сформувалося територіальне ядро Київської держави. Також дослідник піддав критиці літописні джерела та їх авторів, вважаючи, що вони створювали надто ідилічну картину умов князювання Володимира.

Історію релігійних перетворень Київської Русі середини XIII ст. дослідив М. Дашкевич, розглянувши суспільно-політичну діяльність князя Данила Галицького та його вплив на Галицько-Волинську державу як останній оплот держави Руської. Автор приділив увагу розвитку князівства, зокрема, церковно-релігійному, та проблемі поширення католицизму. Джерелами, за словами історика, слугували «свідоцтва папських грамот та анналів того часу, пізніші згадки з невідомою основою, але такі, що не вселяють сумніву, та, нарешті, зовсім легендарні звістки»²⁵. М. Дашкевичем, на основі папської були від 12.05.1234 р. та відомостей про утвердження руської єпископії в Опатові, було встановлено дату возведення Опатівського абата в сан руського єпископа – саме 12.05.1234 р.²⁶. Окрім цього дослідник зробив висновок щодо становища католицизму на Русі, яке, на думку автора, «було не особливо блискавичним»²⁷. Через відсутність документальних свідчень науковець припустив, що католицькі проповідники почали відвідувати руські землі після 1234 р.

Досліджуючи питання щодо спроб католицької церкви укласти унію з Галицько-Волинською державою, автор наголосив, що ініціатива в перемовинах належала Папі Римському Інокентію IV та монахам, які пропонували військову допомогу від західних країн в обмін на окатоличення русичів. Дослідник виявив, що з боку князя Данила простежувався політичний розрахунок на допомогу заходу на тлі прагнення зберегти самостійність руської церкви та держави²⁸. Опікування видатних руських князів інтересами держави відзначено і у працях В. Ляскоронського та В. Пархоменка, зокрема щодо князя Володимира, як викладено вище.

М. Дашкевич зазначив, що перемовини князя Данила Галицького не мали жодного відношення до Ліонського собору та до ідеї Папи Римського провести перемовини із монголами²⁹. Посилаючись на були, дослідник дістався висновку, що до 1246 р. жоден з представників династії Романовичів не звертався до лідера католицької церкви, а також визначив дату надання згоди руським князем на втілення унії у життя - не раніше 3.05.1246 р.³⁰.

Досліджуючи хід подальших переговорів, автор встановив хронологію подій. Перше посольство Данилом Галицьким він датував 1247 р., і саме на той час, за думкою автора, припадає охолодження відносин князя із Папою, можливо, через відмову першого дати клятву щодо впровадження католицизму. Ймовірно, на думку автора, з метою спонукати князя до співпраці і через неможливість здійснити хрестовий похід, Інокентій IV пропонував Данилові королівський титул. Однак, князь певний час вагався, і тільки 1253 р. відбулася його коронація. Проте у 1254 р., через відсутність обіцяної військової допомоги, Данило припинив перемовинний процес³¹. Остаточний розрив відносин князя із католицькою церквою автор датує 1257 р., коли наступник Інокентія IV Папа Олександр IV надіслав булу з вимогою окатоличити Галицько-Волинську державу.

Підсумовуючи, М. Дашкевич підкреслив політичне підґрунтя розрахунку руського князя та вказав на його помилки у спілкуванні з представниками католицьких країн та Папою Римським. Одночасно автор визначив позитивні моменти перемовин, такі, як визнання Тевтонським ордену у 1254 р. права Данила Галицького на 1/6 частини Ятвязької землі, встановлення тісніших відносин із Тевтонським орденом, наголосивши, що «релігійне спілкування із католицьким світом уберегло Галицько-Волинську державу від зазіхань з боку західних сусідів»³².

Розглянувши історичні праці професорів Університету Св. Володимира М. Дашкевича, В. Ляскоронського та В. Пархоменка щодо перебігу та хронології подій вітчизняної історії IX–XIII ст. можна констатувати, що не усі питання були розглянуті в однаковій мірі ґрунтовно. Так, у їхніх наукових дослідженнях досить прискіпливо було окреслено проблему впровадження християнства на Русі та її взаємовідносини із Візантією й Римом. Авторами детально проана-

лізовано питання щодо відносин Руської держави із кочовими сусідніми племенами. В. Пархоменко також достатньо детально розглянув питання щодо походження Русі. У меншій мірі було вивчено період XII–XIII ст., під час дослідження якого В. Ляскоронський, зокрема, приділив увагу історії Переяславської землі та декільком міжусобним князівським сутичкам під Києвом. Слід зазначити, що окрему увагу дослідники приділили діяльності князів-володарів, зокрема, Олега, Ольги, Святослава I, Володимира I та Володимира II Мономаха. З іншого боку, автори поставили під сумнів відомості деяких джерел, зокрема літописних, щодо історичних особистостей та хронології історичних подій часів хрещення Русі та впровадження католицизму на її західних територіях, відзначивши роль видатних особистостей у процесі збереження руської державності. Слід акцентувати на спільності поглядів щодо значення суспільно-політичної та церковно-релігійної діяльності князя Володимира I, зокрема, прийняття ним християнства, сприяння наближенню Русі до Візантії у культурному та релігійному напрямках, поглибленню прогресивності відносин та взаємодії держав, а також впливу хрещення на духовно-матеріальний розвиток Русі. Отже, загалом можна зробити підсумок щодо значного наукового внеску професорів у розбудову історичної школи університету.

¹ Толочко П. П. Київська Русь. – К., 1996. – С. 21–22.

² Толочко П. П. Кочевые народы степей и Киевская Русь. – СПб., 2003.

³ Пархоменко В. А. У истоков русской государственности (VIII–XI). – Л., 1924. – С. 69–71.

⁴ Толочко П. П. Київська Русь. – К., 1996.

⁵ Ляскоронский В. Г. История Переяславской земли с древнейших времен до половины XIII ст. – К., 1897.

⁶ Ляскоронский В. Г. Киевский Вышгород в удельно-вечевое время. – СПб., 1913.

⁷ Грушевский М. С. Иллюстрированная история Украины. – СПб., 1913.

⁸ Ляскоронский В. Г. Киевский Вышгород в удельно-вечевое время. – СПб., 1913.

⁹ Ляскоронский В. Г. Владимир Мономах и его заботы о благе Русской земли. Исторический очерк. – К., 1892.

¹⁰ Ляскоронский В. Г. Главнейшие черты общественно-политической и церковно-религиозной деятельности князя Владимира Святого и его заслуг в отношении Русской земли. – Нежин, 1916.

¹¹ Там само. – С. 5.

¹² Там само. – С. 9.

¹³ Пархоменко В. А. Начало христианства Руси. Очерк из истории Руси IX–X в.в. – Полтава, 1913.

¹⁴ Там само. – С. 171.

¹⁵ Там само. – С. 172–173.

¹⁶ Там само. – С. 183.

¹⁷ Там само. – С. 185.

¹⁸ Там само. – С. 186.

¹⁹ Пархоменко В. А. Древнерусская княгиня святая равноапостольная Ольга. – К., 1911.

²⁰ Там само. – С. 16–17.

²¹ Там само. – С. 18.

²² Там само. – С. 20.

²³ Толочко П. П. Київська Русь. – К., 1996. – С. 279.

²⁴ Там само.

²⁵ Дашкевич М. П. Первая уния юго-западной Руси с католичеством (1246–1254). – К., 1884. – С. 2.

²⁶ Там само. – С. 7.

²⁷ Там само. – С. 8.

²⁸ Там само. – С. 11.

²⁹ Там само. – С. 12, 19.

³⁰ Там само. – С. 26.

³¹ Там само. – С. 39.

³² Там само. – С. 44.

В работе с использованием историко-сравнительного метода проведен анализ взглядов преподавателей университета М. Дашкевича, В. Ляскоронського и В. Пархоменко относительно истории Киевской Руси. Приведены литературные источники, которые послужили основой для исследованных работ. Рассмотрены взгляды ученых относительно достоверности летописных данных, касающихся исторических личностей и хронологии событий распространения монотеистической религии в Киевской Руси. Исследован процесс исторического развития древнерусских княжеств, в частности, значения предместий для обороноспособности Киева. Рассмотрено отношение ученых к принятию христианства и крещению русских князей. Выделены причины крещения. Определено влияние исторических личностей на развитие древнерусского государства. Указано, что сближение Руси с Византией в культурном и религиозном направлениях привело к прогрессу отношений и углублению взаимодействия государств. Для Руси крещение способствовало централизации русских племен, а также объединению населения в борьбе с кочевыми племенами. Определено наличие общих точек зрения ученых – преподавателей университета относительно событий IX–XIII ст. истории религии, культуры, внешней и внутренней политики русских князей.

Ключевые слова: история, Киевская Русь, Византия, князь, религия, крещение.

The analysis of the university professors' M. Dashkevich, V. Ljaskoronsky and V. Parhomenko view about history of Kyivan Rus was made by using a history-comparative method. The base of sources and calling into a question scientific works of the chronicles certificate about historical personalities and chronology of events regarding the introduction of monotheistic religion in Kyivan Rus by the authors were covered. The historical development process of the ancient Rus states, in particular, a value of the suburbs for the defenses of the Kyiv. The ratio of the scientists to the introduction of the Christianity and immersion of the Rus monarchs is considered. The causes of the baptizing are identified. The influence of the historical personalities on the development of ancient Rus state is defined. It's marked that approaching of the Rus to Byzantium in cultural and religion directions contributed to the progressive in relations and deepening of the cooperation of the states. The immersion contributed centralization of the Rus tribes and also rallying of the population in the relation to counteraction to the nomadic tribes. The presence of community perspectives to the IX–XIII centuries events in the religion, culture, foreign and domestic policy history.

Keywords: history, Kyivan Rus, Byzantium, monarch, religion, immersion.